

skořápka

adaptace románu
iana mcewana

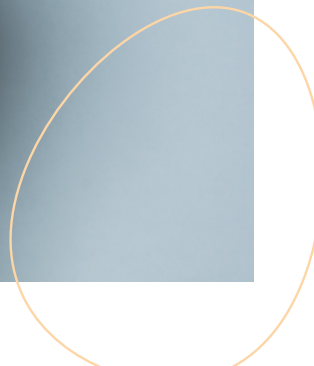
dpb

.....
DIVADLO
PETRA
BEZRUČE

SPITFIRE

COMPANY

„Být uvězněn ve skořápce,
spatřit svět v pěti
centimetrech slonoviny,
v zrnku písku. Proč ne,
veškeré lidské úsilí je
jen nepatrným střípkem
v univerzu možností.“

skořápka

skořápka

autor **ian mcewan**

překlad **ladislav šenkyřík**

(úryvky ze shakespeareova hamleta v překladu martina hilského)

koncept, režie **miřenka čechová, petr boháč**

dramatizace **miřenka čechová**

dramaturgie **anna smrčková**

dramaturgická spolupráce na textu **aneta fodorová**

výprava **lucie žilák labajová**

hudba, sound design **martin tvrdý**

light design **martin špetlík**

dítě **kateřina krejčí**

trudy **markéta matulová**

claudio **lukáš melník**

john **ondřej brett**

elodie **yvona stolařová**

policistka **markéta haroková**

hlasy z rádia **norbert lichý** a **marcela čapková**

uvádíme v koprodukcii s uměleckou skupinou spitfire company

v drammatizaci jsou použity vybrané citace z děl vladimíra holana
(noc s hamletem) a heinera müllera (hamlet – stroj)

ian mcewan

Patří k nejznámějším britským i světovým prozaikům současnosti. Narodil se 21. června 1948 ve Velké Británii v hrabství Hampshire do rodiny vojenského důstojníka. Kvůli otcově povolání procestoval jako malý kluk přes půlku světa (Dálný východ, Německo a severní Afrika). V mládí vystřídal takové profese jako metař nebo sociální kurátor. Vystudoval anglickou literaturu na univerzitě v Norwichi, kde ho k vlastní tvorbě přivedl spisovatel a literární kritik Malcolm Bradbury.

McEwan debutoval v roce 1975 sbírkou povídek **První láska, poslední pomazání** (First Love, Last Rites, 1975). Jeho prvotina se vy-

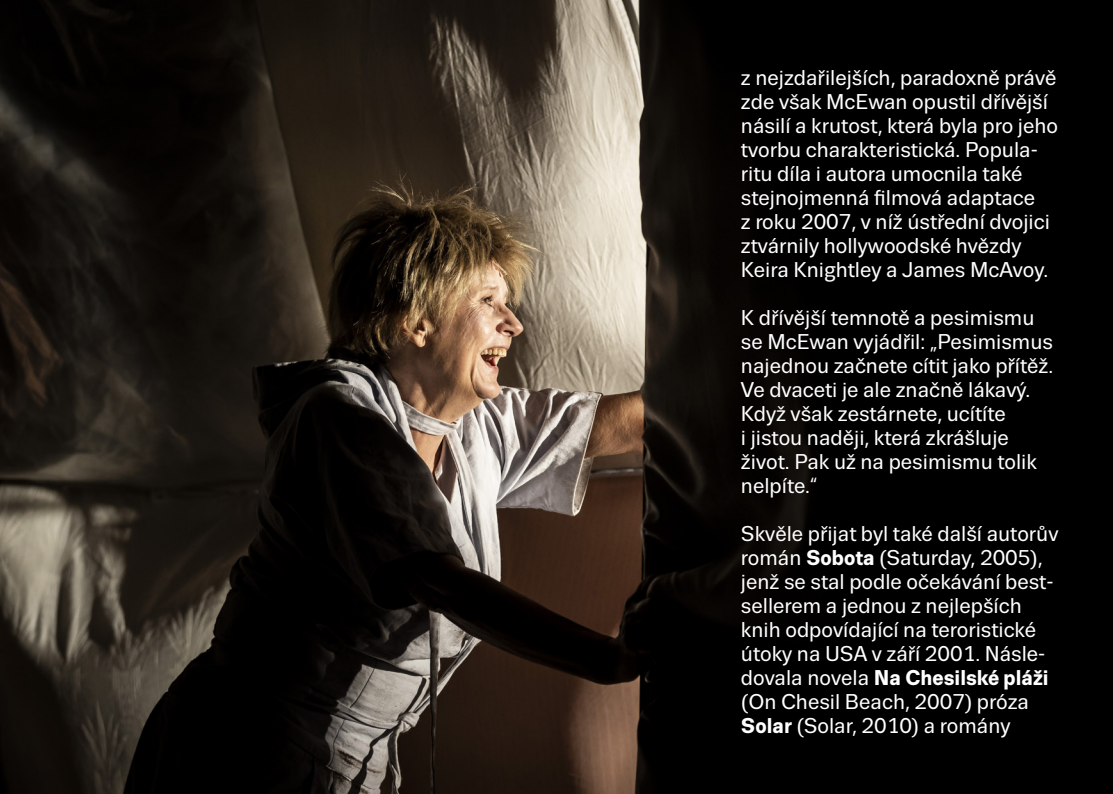
značovala úspornými jazykovými prostředky, temnou atmosférou a bizarními tématy. Následoval další povídkový soubor **Psychopolis a jiné povídky** (In Between the Sheets, 1978), kde navázal na pozoruhodnou strohost při znázorňování lidských komplexů a zařadil se mezi výrazné tvůrce.

K jeho nejznámějším dílům patří román **Betonová zahrada** (The Cement Garden, 1978). Příběh o čtyřech osiřelých dětech, jež ze strachu z úřadů pohřbí mrtvou matku pod betonový dvorek a před venkovním světem předstírají, že je vše v pořádku, je po právu řazen mezi vrcholy jeho tvorby. Díky Betonové zahradě

a románům **Cizinci ve městě** (The Comfort of Strangers, 1981) a **Nevinný** (The Innocent, 1990) si vysloužil přívlastek „básník perverze“. K tomuto označení mu dopomohla témata, jako je pedofilie, incest a otevřené násilí. Kromě těchto námětů však autor překvapoval i jazykovým projevem působícím velice stroze, odměřeně, exaktně a chladně.

Své literární kvality pak potvrdil romány **Dítě v pravý čas** (The Child in Time, 1987), **Černí psi** (Black Dogs, 1992) a **Nezničitelná láska** (Enduring Love, 1997). Uplatnil v nich mistrný um vyprávění a dokonalou znalost lidské povahy. Za psychologický román **Amsterdam** (Amsterdam, 1998) obdržel prestižní Bookerovu cenu. Mimořádného úspěchu se dočkal román **Pokání** (Atonement, 2001), jenž zaznamenal obrovský ohlas u čtenářů i odborné kritiky. Podle mnohých je toto dílo považováno za jedno

z nejzdařilejších, paradoxně právě zde však McEwan opustil dřívější násilí a krutost, která byla pro jeho tvorbu charakteristická. Popularitu díla i autora umocnila také stejnojmenná filmová adaptace z roku 2007, v níž ústřední dvojici ztvárnily hollywoodské hvězdy Keira Knightley a James McAvoy.

K dřívější temnotě a pesimismu se McEwan vyjádřil: „Pesimismus najednou začnete cítit jako přítěž. Ve dvaceti je ale značně lákavý. Když však zestárnete, ucítíte i jistou naději, která zkrášluje život. Pak už na pesimismu tolik nelpíte.“

Skvěle přijat byl také další autorův román **Sobota** (Saturday, 2005), jenž se stal podle očekávání bestsellerem a jednou z nejlepších knih odpovídajících na teroristické útoky na USA v září 2001. Následovala novela **Na Chesilské pláži** (On Chesil Beach, 2007) próza **Solar** (Solar, 2010) a romány

Mlsoun (Sweet Tooth, 2012) a **Myslete na děti!** (The Children Act, 2014). Moderní hamletovská parafráze **Skořápka** (Nutshell) vyšla v roce 2016.

McEwanovu rozsáhlou tvorbu uzavírá futuristický román **Stroje jako já** (Machines Like Me, 2019) a novela **Šváb** (The Cockroach, 2020). Ve svém posledním díle vzdává autor hold Franzi Kafkovi a jeho Proměně. Zatímco Kafkův ikonický Řehoř Samsa se měnil z úředníka v brouka, McEwanův hrdina prodělal proměnu ze švába v jistého Jima Samsa, britského ministerského předsedu.

Málokterý současný autor dokáže být tak produktivní, a zároveň přicházet s novým námětem, jiným prostředím a neotřelou zápletkou. O románech McEwan přemýšlí v termínech architektury. „Do díla se musí vstoupit branou, která ve čtenáři okamžitě vyvolá pocit stability celé stavby.“ A za nejdů-

ležitější považuje knihu, kterou právě píše. „Když ji dokončím, tak mě ten příběh opustí, jako by ve mně zemřel.“

Ian McEwan je členem Královské literární společnosti, Královské umělecké společnosti a Americké akademie umění a věd. V roce 2000 získal Řád britského impéria. V roce 2008 ho časopis The Times zařadil mezi 50 nejvýznamnějších britských spisovatelů po roce 1945. A deník Daily Telegraph mu udělil 19. příčku v seznamu „100 nejmocnějších lidí v britské kultuře“.

McEwan navštívil v roce 2000 Festival spisovatelů Praha. Řekl, že obdivuje inženýra lidských duší Josefa Škvoreckého a že v mládí hodně četl Franze Kafku. „Četba Kafky pro mne byla osvobozením, Kafka mi totiž umožnil oprostít se od dokumentárního stylu sociologicky laděné prózy, která tehdy v Británii výrazně převládala.“

la.“ Dále zmínil Jaroslava Haška, jehož Švejk prý byl zcela klíčovým dílem pro jeho generaci, a také Milana Kunderu, který jej ovlivnil kombinací erotických a politických témat.

McEwan se vryl do povědomí i jinak než literaturou. Nejprve vedl otevřenou válku o své dva syny s bývalou manželkou, později se dostal na stránky tisku tím, že byl nařčen z plagiátorství (šlo o román Pokání). V roce 2002 navíc objevil bratra, o jehož existenci neměl ani tušení – ten se narodil z mileneckého poměru McEwanových rodičů za druhé světové války, tedy v době, kdy byla ještě McEwanova matka vdaná za jiného muže, a jenž byl dán k adopci. V roce 2011, kdy obdržel prestižní izraelské ocenění, Jeruzalémskou cenu, využil příležitosti předání ceny ke kritice politiky židovského státu na Západním břehu a ve východním Jeruzalémě, nepřipojil se ale k bojkotu Izraele.

mcewanovské hamletovské divertimento

Vyprávět příběh z pohledu nenarozeného plodu je nápad vskutku originální, byť prvním McEwan není – někteří čtenáři si vybaví Fuentesova *Nenarozeného Kryštofa*, román z roku 1987, jenž se (příznačně) inspiruje Sternovým *Tristanem Shandym*... ostatně shandyovské aluze jsou patrné i u McEwana. Kontrast mezi postavou dítěte (novorozeněte) a jeho názory a postřehy najdeme i v populární kultuře, například v úspěšné komedii *Kdopak to mluví*. McEwan však necílí primárně na dosažení komického účinku, jeho vypravěč je podstatně složitější. Na jednu stranu je omezen tím, kde se nachází, tedy v lůně své matky, a jisté vjemy si dokáže představovat nebo se je může dohadovat;

na straně druhé vykazuje jisté znaky vševědoucího vypravěče, přičemž kombinace těchto dvou aspektů je velice zvláštní. Podléhá totiž zcela autorskému záměru: tam, kde autor potřebuje vypravěče omezit, uzavírá ho do klaustrofobního prostředí lůna; v jiných pasážích ho naopak obdaňuje až neuvěřitelnými kognitivními znalostmi i zkušeností, od znalosti anglické poezie (má rád Keatse), přes úvahy o stavu a směřování světa (války v Sýrii, utečenecká vlna, problém islámu) až po znalost vybraných vín (nejraději Sancerre).

Hlavní literární inspirací je samozřejmě Shakespeareův *Hamlet*. To čtenáři napoví nejen úvodní citát,

ale i jména postav: Claude je verzí Claudia, Trudy pochopitelně Gertrudy. Zatímco v Hamletovi je otec mrtev a přichází k synovi jako duch, zde je pozice převrácená, otec stále žije, zatímco syn ještě mezi živými není. V Hamletovi se děj točí kolem toho, zda Hamlet dokáže úkladnou vraždu otce pomstít, zde jsme v napětí, zda se mu podaří vraždě zabránit.

Hamlet je velice obtížná a silná hra na to, aby se s ní dále pracovalo, takže četné snahy o „cover verzi“, anebo byť jen o referenci, končí často neúspěšně a lacině. McEwanovi se daří hamletovské reference zvládat s elegancí a vkusně – možná i proto, že oproti Hamletovi posouvá děj vpřed, tj. před dokonaný čin. O vraždě Hamleta staršího v Shakespearově hře nic nevíme, zde však jsme svědky připravované vraždy, což nás od Hamleta vede spíše k Macbethovi. Asi i v tom se skrývá další autorský trik a past na čtenáře.

Nicméně jedna výsostně hamletovská spojnice tu je... a tou je monolog. Shakespeare je nepřekonatelným mistrem dramatického monologu a Hamlet postavou, která v jeho hrách nejčastěji mluví sama se sebou. Experimentem s posunutím vypravěče do lůna jedné z postav McEwan tento aspekt v naprosté osamělosti, ba solipsismu, geniálně posílil. Vypravěč vnímá svět okolo sebe, dokonce ho vnímá

i v jeho historické dimenzi s obrovskou zkušeností, jak bylo řečeno výše, nicméně jeho hlas ven proniknout nemůže. Tu a tam dá o sobě vědět kopnutím, ale to je tak vše.

Tato izolovanost je o to zvláštnější a působivější, když se na vypravěčovo sdělení zaměříme a zařadíme ho do určité společenské vrstvy. Podobně jako dánský králevic, i vypravěč *Skořáčky* pochází z vrstvy, již bychom označili za privilegovanou. Pravda, není to zrovna aristokrat, nicméně rodina je – nebo kdysi byla – poměrně zámožná. Ostatně právě dům v hodnotě osmi milionů liber je motivem vražedného spiknutí.

Vypravěč de facto žádné zkušenosti nemá, přesto je jeho vyprávění už formováno rodinným prostředím – ať je to záliba v luxusních vínech nebo až trochu snobské literární vzdělání. Úvahy o světové politické krizi a blížící se apokalypse pak působí dosti nevěrohodně... anebo možná záměrně kontrastně, aby si Ian McEwan na čtenáři otestoval, kam až ho nechá zajít.

**ladislav nagy – doslov (*skořáčka*, 2017),
upraveno a kráceno**

**„Celý se tady uvnitř chvěju.
Jenže ono to neskončí, zlo
bude nekonečné, až posléze
i zlý konec budu brát jako
požehnání.“**

ukázka z knihy

Moje matka je zapletená do komplotu, a tudíž jsem do něj zapletený i já, i když by moje role mohla spočívat v tom, že spiknutí překazím. Nebo, pokud jako upejřavý pošetilec přijdu na svět se zpožděním, mohl bych se pomstít.

Ale nežehráám na osud. Od začátku, kdy jsem ze zlatého sukna rozbalil dar vědomí, vím, že jsem mohl přijít na horší místo a v daleko horších časech. Obecně je situace natolik příznivá, že oproti tomu jsou – nebo by měly být – mé domácí potíže hotová selanka. Je za co být vděčný a co oslavovat. Zděním moderní vymoženosti (hygienu, prázdniny, anestetika, stolní lampičky, pomeranče v zimě) a budu bydlet na privilegovaném místě planety – v dobře živěné západní Evropě bez hrozby epidemií a moru. Ve staříčké Evropě, sklerotické, víceméně laskavé, trýzněné svými příznaky, ochotné podlehnout tyranům, nejisté sama sebou, vytouženém cíli pro miliony nešťastníků. Mým bezprostředním okolím nebude vytoužené Norsko, což by byla moje první volba kvůli jejich ohromným nezávislým zdrojům a štedrým

sociálním dávkám; nebude to ani moje druhá volba, Itálie, díky své regionální kuchyni a sluncem zalitému rozkladu: dokonce ani ta třetí, Francie, pro svůj pinot noir a lehkomyšlnou sebelásku. Místo toho zděním jen jedno chatrně spojené království, jemuž vládne úctyhodná přestárlá královna a na korunu netrpělivě čeká následník trůnu podnikatelského ražení, pověstný svou odpovědnou prací, elixíry (výtažek z květáku na pročištění krve) a protiústavními pletkami. Tady bude můj domov a bude mi stačit. Mohl jsem se ocitnout třeba v Severní Koreji, kde vládne rovněž nezpochybnitelné následnictví, ale svoboda a jídlo patří ke vzácnostem.

Jak je tedy možné, že toho mohu já, ještě ani mladý, dokonce ani včera narozený, tolik vědět, nebo alespoň vědět dost na to, abych se mohl v tolika věcech mýlit? Mám své zdroje, poslouchám. Moje matka Trudy, když není se svým přítelem Claudem, ráda poslouchá rádio a dává přednost mluvenému slovu před hudbou. Kdo mohl při nástupu internetu předvídat další rozmach rádiového

vysílání či obrození zastaralého pojmu „rozhlas“? Nad pračkovitým lomozem břicha a střev poslouchám zprávy, stálý zdroj nepřetržitých zlých snů. Sebemrskačsky pečlivě naslouchám analýzám a polemickým debatám. Opakované zpravodajství v každou celou hodinu ani krátké přehledy zpráv v půl mě nijak nenudí. Dokonce snesu i BBC World Service s jeho dětinskými poryvy syntetických trumpet a xylofonu, které oddělují jednotlivá témata. Uprostřed dlouhé tiché noci ušetřím občas své matce prudký kopanec. Probudí se, pak nemůže usnout, sáhne po rádiu. Je to krutá hra, já vím, ale ráno jsme oba lépe informovaní.

A ráda si pouštím přednášky z rozhlasového archivu a populárně-naučné audioknihy -patnáctiletou Jak se vyznat ve víně, životopisy dramatiků ze sedmnáctého století a všelijakou světovou klasiku.

skořápka, nakl. odeon, 2017

inspice **Michal Weber** / nápověda **Lenka Kučerová** / rekvizity **Marie Křehlíková** /
garderoba **Renáta Pytlíková** / výroba kostýmů **Marie Dopitová** / vlásenky a masky **Marie Kovářová** /
světla **Lukáš Večerka, Viktor Kosinski** / zvuk **Filip Bajger** / šéf výroby **Karel Gadula** /
jevištní mistr **Filip Kapusta** / technika **Martin Dostál, Kristián Kazický, David Žyla** /
výroba scény **Dílňý městského divadla Zlín**

program vydala divadelní společnost Petra Bezruče, s.r.o.

textová část programu **Anna Smrčková** / fotografie **Petr Hrubeš, Jiří Zerzoň** /
grafický návrh plakátu a programu **Jan Kulich**

divadlo Petra Bezruče provozuje divadelní společnost Petra Bezruče, s.r.o.
ředitel **Jiří Krejčí** / zástupce ředitele **Filip Krejčí** / provozní ředitelka **Alena Punčochářová** /
umělecký šéf **Jan Holec** / dramaturgyně **Anna Smrčková** / šéf obchodního oddělení **Martin Srba** /
produkční propagace **Anita Krejčí** / pr **Marcela Bednaříková**

nositelé autorských práv k dílu zastupuje dilia, divadelní, literární, audiovizuální agentura, z.s., krátkého 1, Praha

autorská práva Ladislava Šenkyřika zastupuje aura - pont s. r. o., veslařský ostrov 62, 147 00 Praha 4

produkce vznikla po dohodě s the agency (london) ltd, 24 Pottery Lane, London W11 4Lz, e-mail: info@theagency.co.uk

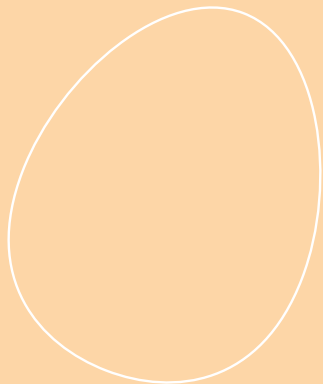
děkujeme prof. Martinu Hilskému za laskavé svolení bezplatného využití jeho překladu

divadlo Petra Bezruče je provozováno za finanční podpory statutárního města Ostravy a Moravskoslezského kraje, projekt se uskutečňuje za
finanční podpory ministerstva kultury ČR

činnost Spitfire Company je v roce 2021 podpořena víceletým grantem hl. města Prahy v částce 1 530 000 Kč, v letech 2022–2023 je činnost
Spitfire Company podpořena víceletým grantem hl. města Prahy v částce 1 700 000 Kč ročně

OSTRAVA!!!

www.bezruci.cz
www.spitfirecompany.cz